

Community Innovation: Creation and Development of a Peaceful Community Model

นวัตกรรมชุมชน: การสร้างสรรค์และการพัฒนาชุมชนสันติสุขต้นแบบ

Auttaphon Theppaya^{1*} and Anucha Pangkesorn¹

อัฐพล เทพยา^{1*} และ อนุชา แพ่งเกษร¹

¹Faculty of Decorative Arts, Silpakorn University

¹คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

*Corresponding Author, E-mail: auttadesign@gmail.com

Article Info

- Received: March 3, 2023
- Revised: September 12, 2023
- Accepted: November 21, 2023
- Available online: December 21, 2023

Abstract

The article aims to explore the creation and development of a peaceful community model through reliance on community innovation as a crucial mechanism. The results show that the process of creating a peaceful community consists of five steps: 1) determining community direction and needs, 2) selecting community innovations, 3) putting community innovations into practice, 4) evaluating success, and 5) learning, expanding, and spreading results. It relies on four factors: 1) individuals, 2) processes, 3) community resources and social capital, and 4) networks and support systems. Key conditions for success include 1) community leaders, 2) community members, 3) government sectors and related agencies, and 4) community innovation. It can serve as a guideline to promote community development for better living, which will be beneficial to the development of the nation in other dimensions.

Keywords: Community Development, Community Innovation, Creation, Model of Peaceful Community

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างสรรคและการพัฒนาชุมชนสันติสุขต้นแบบ โดยอาศัยนวัตกรรมชุมชนเป็นกลไกสำคัญเพื่อเชื่อมโยงไปสู่กระบวนการสร้างสรรคและพัฒนาชุมชนสันติสุข ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการสร้างสรรคชุมชนสันติสุขประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดทิศทางและความต้องการของชุมชน 2) การคัดเลือกนวัตกรรมชุมชน 3) การนำนวัตกรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติ 4) การประเมินความสำเร็จ และ 5) การเรียนรู้ ต่อยอดและกระจายผล ซึ่งอาศัย 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) ด้านบุคคล 2) ด้านกระบวนการ 3) ด้านทรัพยากรและทุนทางสังคมของชุมชน และ 4) ด้านเครือข่ายและการสนับสนุน โดยมีเงื่อนไขความสำเร็จ 4 ประการ ได้แก่ 1) ผู้นำชุมชน 2) สมาชิกภายในชุมชน 3) หน่วยงานราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ 4) นวัตกรรมชุมชน ผลการวิจัยสามารถนำไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติในมิติอื่น ๆ ต่อไป

คำสำคัญ: การพัฒนาชุมชน, การสร้างสรรค, ชุมชนสันติสุขต้นแบบ, นวัตกรรมชุมชน

บทนำ

ปัญหาความขัดแย้งในสังคมปรากฏขึ้นอย่างต่อเนื่องและนับวันยิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นทั้งในชุมชนเมืองและชนบท ทั้งนี้เพราะการแปรเปลี่ยนไปเป็นสังคมบริโภคนิยมและกระแสของโลกาภิวัตน์ ทำให้วิถีชุมชนของคนไทยเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างอยู่ ทุกคนต่างต้องต่อสู้ แข่งขัน และดิ้นรนเอาตัวรอดจากสภาพความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม สภาพปัญหาจากผลกระทบภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินลดน้อยลง การขยายตัวเพิ่มมากขึ้นของจำนวนประชากร ปัญหาอาชญากรรม โจรผู้ร้าย ภัยจากยาเสพติด ตลอดจนความเหลื่อมล้ำ ความไม่เสมอภาค ความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ซึ่งล้วนเป็นประเด็นที่นำไปสู่ความขัดแย้งที่ยู่ยากต่อการจัดการและมีโอกาสนำไปสู่ความรุนแรงมากยิ่งขึ้น (Wattanapradith, 2018)

ประเทศไทยเผชิญกับความท้าทายในการจัดการปัญหาความขัดแย้งและการสร้างชุมชนสันติ รัฐบาลได้กำหนดนโยบายและส่งเสริมการเป็นชุมชนสันติสุขในหลากหลายรูปแบบ อาทิเช่น ชุมชนปลอดภัยยาเสพติด ชุมชนพึ่งพาตัวเอง ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง วิสาหกิจชุมชน การรวมกลุ่มและการสร้างเครือข่ายชุมชน การส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน เป็นต้น ชุมชนสันติสุขแต่ละพื้นที่ มีบริบทต้นทุนสันติสุขที่แตกต่างกันตามสภาพของชุมชนหรือองค์ประกอบของพื้นที่นั้น ๆ นอกจากนี้ แรงขับเคลื่อนของวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน กระบวนการความเข้าใจ และความมุ่งมั่นของคนในพื้นที่เป็นส่วนสำคัญต่อการเกิดขึ้นของชุมชนสันติสุข (Dissaman, 2022)

เมื่อนวัตกรรมชุมชน (Community Innovation) มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนในแง่ของการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของชุมชน ภายใต้ความเชื่อที่ว่า “หากเศรษฐกิจในชุมชนดี ผู้คนอยู่ดีกินดี สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ก่อให้เกิดชุมชนสันติสุขได้” ดังนั้น นอกจากมิติด้านเศรษฐกิจของชุมชน นวัตกรรมชุมชนยังส่งผลต่อการเกิดชุมชนสันติสุขอีกด้วย อาทิเช่น นวัตกรรมชุมชนจัดการขยะ นวัตกรรมชุมชนในรูปแบบแหล่งเรียนรู้แปลงสมุนไพร นวัตกรรมสถานกะลาเคลื่อนที่ เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมและเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เป็นต้น โดยมีนวัตกรรมเชิงผลผลิตของชุมชนจำนวนมากที่ช่วยให้ประชาชนในชุมชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข (Mahama, 2019) นอกจากนี้ชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการสร้างนวัตกรรมหรือการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นในชุมชนนั้น ย่อมส่งผลต่อภาพรวมของประเทศที่ต้องการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนพึ่งพาตัวเองได้ เพื่อเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศให้ประชาชนภายในประเทศมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความสุข มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขอย่างยั่งยืน (Community Development Department, 2022)

บทความนี้ ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดสำคัญเพื่อการสร้างสรรค์และการพัฒนาชุมชนสันติสุขต้นแบบ โดยอาศัยนวัตกรรมชุมชนเป็นกลไกสำคัญเพื่อเชื่อมโยงไปสู่กระบวนการสร้างสรรค์และพัฒนาชุมชนสันติสุข โดยนำเสนอนิยามของนวัตกรรมชุมชน บทบาทของนวัตกรรมต่อการสร้างและพัฒนาชุมชนสันติสุข รูปแบบและกระบวนการสร้างนวัตกรรมชุมชน นิยามของชุมชนสันติสุข ปัจจัยที่ก่อให้เกิดชุมชนสันติสุข ความเชื่อมโยงระหว่างนวัตกรรมชุมชนสู่กระบวนการสร้างและพัฒนาชุมชนสันติสุข แนวทางการสร้างและพัฒนาต้นแบบชุมชนสันติสุข และเงื่อนไขความสำเร็จในกระบวนการเสริมสร้างและพัฒนาชุมชนสันติสุข เพื่อเป็นประโยชน์ทางวิชาการและการนำไปประยุกต์ใช้จริงในการสร้างและพัฒนาชุมชนสันติสุขในประเทศไทย ส่งเสริมให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและนำพาประเทศชาติสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

ความหมายของนวัตกรรมชุมชนและชุมชนสันติสุข

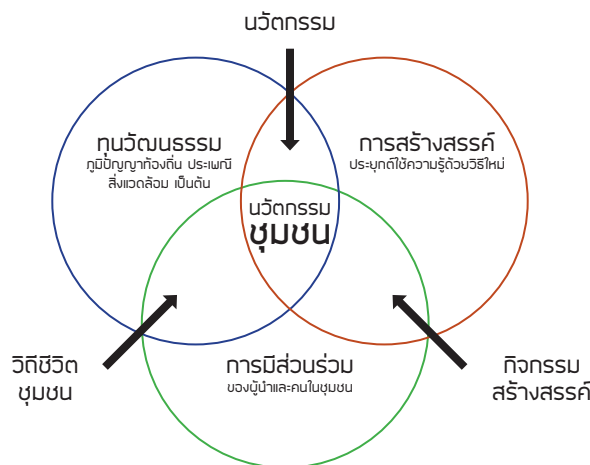
ความหมายของนวัตกรรมชุมชน

เมื่อคำว่า “นวัตกรรม” ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในบริบทต่าง ๆ โดย “นวัตกรรมชุมชน หรือ Community Innovation” เป็นคำที่นำนวัตกรรมมาใช้ในบริบทที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ซึ่ง สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (National Innovation Agency, 2022) ได้นิยามคำว่า “นวัตกรรมเพื่อชุมชน” หมายถึง สิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้และ

ความคิดสร้างสรรค์ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งอาจเกิดจากการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การถ่ายทอดงานวิจัยสู่ชุมชนต้นแบบ หรือโครงการที่ผู้ประกอบการเพื่อสังคมนำนวัตกรรมไปสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ บริการ หรือโครงการ ซึ่งมีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อม ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต หรือเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

“นวัตกรรมชุมชน” เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการสร้างความแตกต่างอย่างสร้างสรรค์ เพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชนต่อยอดความรู้หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน รวมถึงการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้นวัตกรรมชุมชนจะต้องประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก คือ 1) เกิดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาหรือส่งเสริมชุมชน 2) การบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยคนในชุมชน และ 3) ความสัมพันธ์ที่ดีกับเครือข่ายภายในและภายนอกชุมชน (Phuanpoh & Pasunon, 2021)

ในทหระคนษผู้เขียน “นวัตกรรมชุมชน” หมายถึง สิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้และการสร้างสรรค์ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งอาจเกิดจากการต่อยอดจากทุนวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมโดยผู้นำและคนในชุมชน สามารถช่วยให้ชุมชนเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น มีประโยชน์และคุณค่าต่อชุมชน

ภาพ 1 กรอบแนวคิดนวัตกรรมชุมชน
ที่มา: ผู้เขียน

ความหมายของชุมชนสันติสุข

“ชุมชน” นับเป็นสถาบันทางสังคมที่เป็นพื้นฐานสำคัญรองลงมาจากสถาบันครอบครัว ดังคำกล่าวของมหาตมคานธี (Mahatma Gandhi, 1985) ว่า “หมู่บ้านหรือชุมชน เป็นจุดเริ่มต้นของการแก้ปัญหาและการพัฒนาสังคม” ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 จึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศ คือ “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรมและมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” เพื่อการเสริมสร้างสังคมที่เป็นธรรมและเป็นสังคมสันติสุข ดังนั้น ชุมชนสันติสุข จึงเป็นชุมชนที่ทุกพื้นที่ต่างก็แสวงหา (Butkheak, & Thaothong, 2021)

Wattanapradith (2018) กล่าวถึง ชุมชนสันติสุข (Peace Community) ว่า ต้องเป็นชุมชนที่ประกอบด้วย 1) การอยู่ร่วมกันอย่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 2) เคารพกันและกัน ยอมรับประเพณีอื่น 3) การสร้างประวัติศาสตร์ความทรงจำร่วมกัน 4) การพัฒนาด้านเศรษฐกิจอยู่อย่างพอเพียง 5) กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน 6) มีสันติวัฒนธรรม อยู่ในชุมชน และ 7) มีพื้นที่ปลอดภัยที่แสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี

Siwisorn and Dhammahaso (2021) กล่าวถึง ชุมชนสันติสุข ว่า เป็นชุมชนหรือสังคมที่มีความสุข เป็นเอกภาพและความสอดคล้อง ประสานกลมเกลียว มีเสรีภาพ และมีความยุติธรรม ดำรงชีวิตเป็นสุข มีสมานฉันท์ต่อกัน เป็นสภาวะที่มีความสงบ มีความสุข ไร้ความขัดแย้ง เป็นชุมชนที่คนรวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียว พึ่งพาอาศัยกัน มีการรวมกันอยู่ในอาณาเขตและภายใต้กฎหมายเดียวกัน

รุ่งสุริยา หอมวัน และคณะ (Homwan, Pattanasin, Viriyo, & Krisin, 2021) ชุมชนสันติสุข เป็นชุมชนที่มีกลุ่มคนมาอยู่อาศัยร่วมกันในบริเวณหนึ่ง ซึ่งมีความสัมพันธ์กันทั้งทางตรงและทางอ้อม การอยู่ร่วมกันโดยสามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันทั้งในรูปของกฎระเบียบหรือกฎหมาย และมีคุณธรรมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น การเมือง การปฏิบัติตามหลักศาสนา และการทำหน้าที่ของตนเองอย่างถูกต้องเหมาะสม

ในทฤษฎีของผู้เขียน “ชุมชนสันติสุข” หมายถึง ชุมชนที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ปราศจากความขัดแย้งที่นำมาซึ่งความวุ่นวาย ความเดือดร้อนหรือ ผลกระทบต่อชุมชนในทางลบหรือทางไม่ดี ชุมชนสันติสุขเป็นชุมชนที่สมาชิกทุกคนอยู่ร่วมกัน ช่วยเหลือกัน พึ่งพากัน มีความรัก ความสามัคคี มีความเสมอภาค ให้เกียรติกัน เคารพในความแตกต่างของสมาชิกคนอื่น ๆ และมีพื้นที่ปลอดภัยที่แสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี โดยรวมแล้ว ชุมชนสันติสุข ทุกคนต้องอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างมีความสุข สามารถรวมกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนไปในทางที่ดีและเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

บทบาทของนวัตกรรมชุมชนต่อการสร้างสรรค์ชุมชน

บทบาทของนวัตกรรมชุมชนในมิติเชิงเศรษฐกิจ

นวัตกรรมชุมชนมีบทบาทต่อชุมชนในหลากหลายมิติ โดยเฉพาะมิติเชิงเศรษฐกิจ ปัจจุบันประเทศไทยมีกรอบในการพัฒนาประเทศด้วยการใช้นโยบายขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจ โดยให้ความสำคัญกับชุมชนในแง่ของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มั่นคง สร้างสรรค์ชุมชนให้พึ่งตนเองได้ พัฒนาผลิตภัณฑ์หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดมูลค่าเพิ่ม สร้างรายได้และอาชีพให้ครัวเรือนในชุมชนเพิ่มขึ้น เพื่อนำไปสู่การอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชน ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น Community Development Department (2022) ดังนั้น นวัตกรรม (Innovation) จึงกลายมาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนและสร้างความสามารถในการแข่งขันภายใต้เศรษฐกิจและสังคมยุคดิจิทัล โดยเชื่อกันว่า นวัตกรรมที่เกิดขึ้นนั้น จะสามารถช่วยเพิ่มมูลค่า ช่วยเพิ่มผลผลิต ก่อให้เกิดความความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงเร่งส่งเสริมและสนับสนุนนวัตกรรมให้เกิดขึ้นในชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยการนำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมมาเป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์และออกแบบนวัตกรรมเพื่อขับเคลื่อนและพัฒนาชุมชน (Phuanpoh & Pasunon, 2021)

บทบาทของนวัตกรรมชุมชนในมิติความสันติสุข

อย่างไรก็ตาม แม้ว่านวัตกรรมจะถูกเชื่อมโยงกับการพัฒนาในมิติเศรษฐกิจของชุมชนเป็นหลัก แต่การพัฒนาประเทศให้เกิด “ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” จำเป็นต้องพิจารณาในหลายมิติ มิใช่วัดเฉพาะการเติบโตมิติทางเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว ดังนั้น ความสุข ความมั่นคงของประเทศจำเป็นต้องพิจารณาในมิติของจิตใจด้วย ต้องมีความรัก ความสามัคคี การช่วยเหลือของคนในชุมชน ความมีวินัยการพิทักษ์ผลประโยชน์สาธารณะ เป็นต้น (Thitanano, Abhinandavedi, Dhammabhani, & Phonjun, 2021)

เมื่อนวัตกรรมที่ถูกสร้างขึ้นจากชุมชน กลายเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนและพัฒนาชุมชนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ด้วยบริบทที่แตกต่างกัน จึงเกิดนวัตกรรมที่มีความสอดคล้องและตอบสนองกับความต้องการของชุมชนนั้นขึ้นอย่างมากมาย โดยชุมชนที่ประสบปัญหาความขัดแย้ง ความเห็นต่าง หรือการต้องการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในชุมชน ได้อาศัยนวัตกรรมที่เกิดขึ้นจากทรัพยากรในชุมชน เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะวัฒนธรรม ประเพณี ผลิตภัณฑ์ชุมชน วิถีชีวิต ทัศนคติของชุมชน เกษตรกรรมของชุมชน แหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

มาขับเคลื่อนให้ชุมชนเกิดสันติสุข ตัวอย่างเช่น ชุมชนบ้านถ้ำโกบ จังหวัดกระบี่ เป็นชุมชนที่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก และได้รับผลกระทบทางการเกษตร ขาดแคลนน้ำเพาะปลูก ขาดองค์ความรู้ในการพัฒนาชุมชน จึงก่อให้เกิดการรวมตัวและพัฒนารูปแบบเกษตรอินทรีย์ “โคก-หนอง-นา-โมเดล” สามารถขับเคลื่อนจนเกิดเป็นชุมชนสันติสุขในรูปแบบของเกษตรอินทรีย์ได้ (Thanadhammo, Abhinandavedi, & Vajirapanno, 2022) ชุมชนเทศบาลเมืองกระบี่ เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติและศาสนา วิถีวัฒนธรรมการดำรงชีวิต สมาชิกชุมชนเกิดความเห็นต่างในสังคมพหุวัฒนธรรม จึงนำรูปแบบนวัตกรรมด้านศิลปะ (Butkheak & Thaothong, 2021) เรียกว่า พหุวัฒนธรรมสัมพันธ์ชุมชน ใช้การสร้างสรรค์และจัดกิจกรรมทางด้านศิลปะในชุมชนให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ยอมรับความแตกต่างของคนในชุมชน จนนำไปสู่การสร้างพื้นที่แห่งความสันติสุขในชุมชนขึ้น เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างอีกหลากหลายชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการสร้างนวัตกรรมชุมชน เช่น ชุมชนในตำบลหัวงม จังหวัดเชียงราย ได้ร่วมกันสร้างนวัตกรรมการจัดการชุมชน โดยมีบุคคล 3 ฝ่าย ได้แก่ ผู้นำชุมชน ข้าราชการในพื้นที่ และประชาชน ร่วมกันระดมความคิดเห็น กำหนดวิธีการ และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จนสามารถสร้างนวัตกรรมในการจัดการชุมชนตำบลหัวงม และได้ใช้ขับเคลื่อนชุมชนจนประสบความสำเร็จ สร้างความเข้มแข็ง ความเข้าใจอันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเปลี่ยนแปลงชุมชนไปในทางที่ดีขึ้น ดังนั้น หากชุมชนมีการสร้างนวัตกรรมชุมชนร่วมกัน และนำนวัตกรรมชุมชนไปเป็นกลไกและเครื่องมือในการขับเคลื่อนชุมชน ชุมชนก็จะเกิดการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น เกิดความความสงบสุข ความอยู่เย็นเป็นสุข สามารถอยู่ร่วมกันได้ มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ลดความขัดแย้ง จนนำไปสู่การเป็นชุมชนสันติสุข

ในทรรศนะของผู้เขียน นวัตกรรมชุมชนมีบทบาทสำคัญในมิติของการสร้างและการพัฒนาชุมชนสันติสุข เนื่องจากนวัตกรรมของชุมชนสามารถแก้ไขปัญหา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ให้ชุมชนดีขึ้น ทั้งนี้นวัตกรรมของชุมชนสามารถสร้างมูลค่าที่วัดเป็นตัวเงิน หรือ เป็นมูลค่าที่สร้างความเข้าใจ ความสงบสุข ความปรองดอง ความสามัคคี การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นมูลค่าที่ไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้ แต่กลับช่วยให้ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติ จนเกิดเป็นชุมชนสันติสุขต่อไป

กระบวนการสร้างสรรค์และการพัฒนาชุมชนสันติสุขต้นแบบ

ผู้เขียนได้สังเคราะห์กระบวนการสร้างสรรค์และการพัฒนาชุมชนสันติสุขต้นแบบ ประกอบด้วยกระบวนการสร้างนวัตกรรมชุมชน 5 ขั้นตอน ซึ่งนำไปสู่การเกิดชุมชนสันติสุขซึ่งประกอบด้วย 4 ปัจจัย โดยอาศัยเงื่อนไขความสำเร็จ 4 ประการ ดังนี้

1. การสร้างนวัตกรรมชุมชน

การสร้างนวัตกรรมชุมชน นับเป็นกระบวนการ กลไก และเครื่องมือที่สำคัญต่อการขับเคลื่อนชุมชนให้เกิดความสันติสุข ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 การกำหนดทิศทางและความต้องการของชุมชน เป็นขั้นตอนแรกที่ชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องร่วมกันกำหนดทิศทางและความต้องการของชุมชน อาทิเช่น ต้องการลดปัญหาความขัดแย้ง ต้องการสร้างชุมชนสันติสุข เป็นต้น

1.2 การคัดเลือกนวัตกรรมชุมชน ในการสร้างนวัตกรรมชุมชน อาจมีนวัตกรรมที่ถูกสร้างขึ้นมากกว่า 1 นวัตกรรมเป็นการสร้างตัวเลือก จึงจำเป็นต้องร่วมกันคัดเลือกนวัตกรรมชุมชนที่ดีที่สุด เหมาะสม และสอดคล้องกับทิศทางและความต้องการของชุมชนที่กำหนดไว้แต่เริ่มแรกให้มากที่สุด

1.3 การนำนวัตกรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติ เป็นขั้นตอนที่ต้องนำนวัตกรรมไปทดลองใช้จริงในชุมชน ในขั้นตอนนี้ ต้องกำหนดระยะเวลาให้ชัดเจน ซึ่งการนำนวัตกรรมไปสู่การปฏิบัติเป็นขั้นตอนที่ยุ่ยาก ทุกฝ่ายต้องให้ความสำคัญ เข้าใจตรงกัน ให้ความร่วมมือร่วมใจในการยอมรับนวัตกรรมชุมชน หากชุมชนเกิดการต่อต้าน ไม่ยอมรับ ความพยายามในขั้นตอนที่ 1-3 ก็อาจสูญเปล่า จึงถือได้ว่า ขั้นตอนการนำนวัตกรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติเป็นขั้นตอนที่สำคัญ ต้องคอยสอดส่อง กระตุ้น และควบคุมให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติให้ได้มากที่สุด

1.4 การประเมินความสำเร็จ เมื่อได้นำนวัตกรรมชุมชนไปใช้จริงในชุมชนแล้ว ต้องมีการประเมินความสำเร็จเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ทราบผลและความก้าวหน้าในการนำนวัตกรรมไปสู่การปฏิบัติ หากมีข้อผิดพลาด ก็สามารถปรับปรุงได้ทันเวลา จะต้องประเมินความสำเร็จโดยตรงไปตรงมา ไม่เอนเอียงหรือมีอคติในการประเมินความสำเร็จ เพราะไม่สามารถระบุผลลัพธ์ที่เกิดจากการนำนวัตกรรมไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

1.5 การเรียนรู้ ต่อยอดและกระจายผล หากนวัตกรรมชุมชนเกิดผลสำเร็จต่อชุมชน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนไปในทางที่ดีขึ้น หรือเป็นไปตามความคาดหวังของชุมชน จึงนำนวัตกรรมดังกล่าวเป็นบทเรียนในการเรียนรู้การต่อยอด เพื่อพัฒนานวัตกรรมของชุมชนให้ดียิ่งขึ้น ตลอดจนการกระจายผลไปยังชุมชนอื่น ๆ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดชุมชนสันติสุข

ปัจจัยที่มีบทบาทและเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเกิดชุมชนสันติสุข มี 4 ปัจจัย ดังนี้

2.1 ปัจจัยด้านบุคคล ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน สมาชิกภายในชุมชน ตัวแทนจากหน่วยงาน องค์กร สถาบัน หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการสร้างและพัฒนาชุมชนสันติสุข อาทิเช่น ชุมชนที่มีความขัดแย้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้มีตัวแทนหรือผู้นำทางศาสนาเข้ามามีส่วนในการสร้างสันติสุขในชุมชน ซึ่งชุมชนสันติสุขจะต้องประกอบด้วยบุคคลที่สามารถเชื่อมโยงและเป็นผู้ทำให้เกิดสันติสุขในชุมชนได้ ตลอดจนการมีสมาชิกชุมชนที่ดีพร้อมให้ความร่วมมือและสนับสนุนการสร้างและพัฒนาไปสู่ชุมชนสันติสุข

2.2 ปัจจัยด้านกระบวนการ ประกอบด้วย ขั้นตอน วิธีการ กิจกรรม แนวคิด กลไก โดยกระบวนการดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยนวัตกรรมของชุมชนที่เกิดขึ้น อาทิเช่น นวัตกรรมในการบริหารจัดการชุมชน นวัตกรรมการแปรรูปและเพิ่มผลผลิต หรือ อาจจะเป็นกิจกรรมที่ถูกสร้างขึ้นดำเนินการให้เกิดสันติสุขโดยเฉพาะ

2.3 ปัจจัยด้านทรัพยากรและทุนทางสังคมของชุมชน ประกอบด้วยบริบทและสภาพที่มีอยู่ หรือเกิดขึ้นของชุมชน เช่น สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา วิถีชีวิต จารีต ประเพณี เป็นต้น

2.4 ปัจจัยด้านเครือข่ายและการสนับสนุน ประกอบด้วยเครือข่ายภายในและภายนอกที่ให้การช่วยเหลือและสนับสนุนการสร้างและพัฒนาชุมชนสันติสุขประสบความสำเร็จ เช่น การให้เงินสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ การให้ความร่วมมือจากเครือข่ายชุมชนในตำบลเดียวกัน เป็นต้น

3. เงื่อนไขความสำเร็จ

การสร้างสรรคและพัฒนาชุมชนสันติสุข จำเป็นต้องอาศัยความต่อเนื่องและยาวนาน โดยมี 4 เงื่อนไข ดังนี้

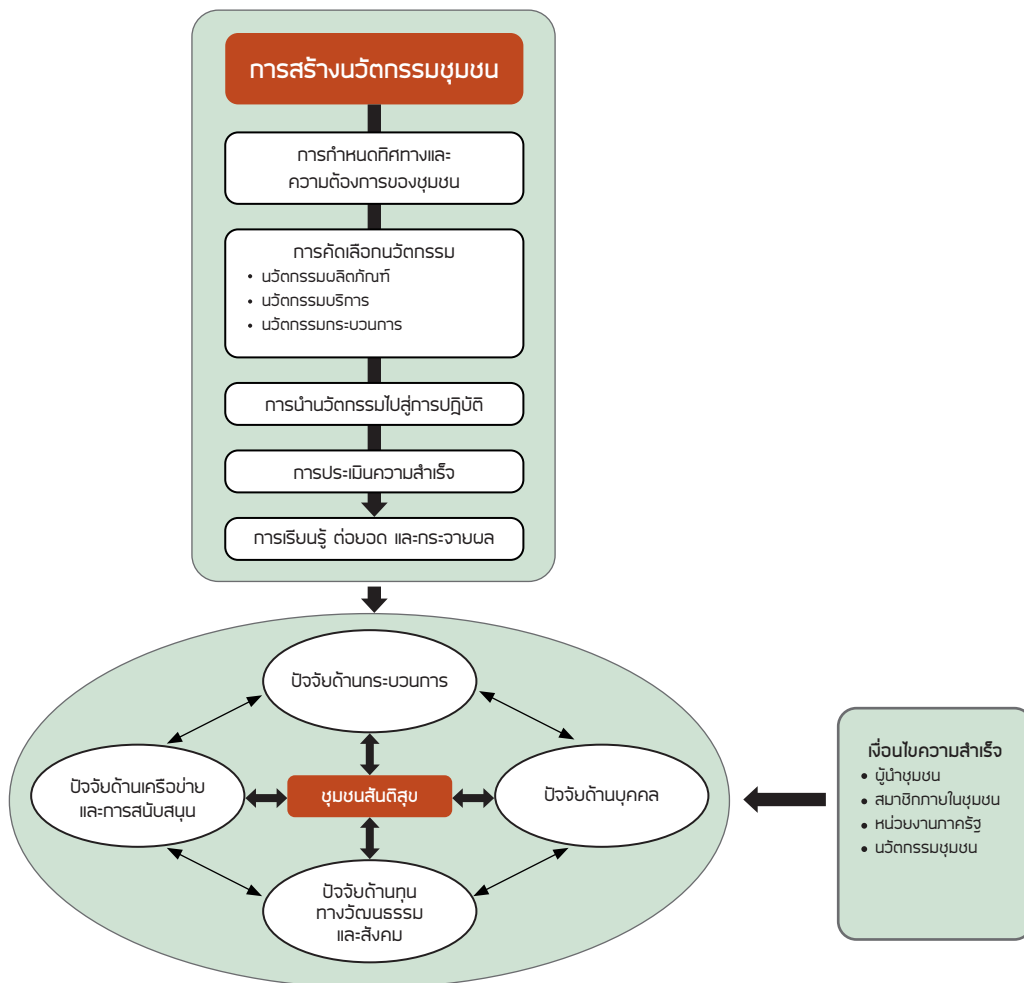
3.1 ผู้นำชุมชน ผู้นำชุมชนที่มีความสามารถส่งผลต่อการสร้างสันติสุขในชุมชน จะต้องเป็นผู้ที่ประกอบไปด้วยคุณลักษณะที่ครอบคลุม 4 ด้าน คือ 1) มีบุคลิกดี เป็นผู้มีสุขภาพแข็งแรง วางตัวเหมาะสมกับกาลเทศะ ยิ้มแย้ม กิริยาสุภาพ 2) พหุติกรมติ ประกอบด้วยเป็นผู้มีศีลธรรม มีวินัย มีสัจจะวาจา มีสัมมาอาชีพ 3) จิตใจดี เป็นผู้ไม่เมตตา กรุณา มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำงาน และ 4) ปัญญาดี ต้องเป็นผู้ทันโลก ปรับตัวเอง กล่าวหาญ (Wattapradith, 2021)

3.2 สมาชิกภายในชุมชน หากสมาชิกในชุมชนมีลักษณะที่มีความเอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เคารพกันและกัน ยอมรับความแตกต่างของประเพณีอื่น ๆ ในชุมชน มีกระบวนการที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน คนในชุมชนมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด มีสันติวิธีในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง และมีพื้นที่ปลอดภัยที่สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี มีกิจกรรมร่วมกัน ตลอดจนการรวมกลุ่มเพื่อสร้างรายได้ ร่วมกันสร้างภาพอนาคตที่ดีให้กับชุมชน จึงจะก่อให้เกิดชุมชนที่สันติสุขและอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข (Tissamana, 2021)

3.3 หน่วยงานราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชุมชนที่ดำเนินการโดยใช้กระบวนการกลุ่มในการพัฒนาชุมชนหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน กระบวนการกลุ่มเป็นเพียงความพยายามของชุมชนในการเริ่มต้นหาทางออกให้กับชุมชนตนเอง แต่เมื่อได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการ ก่อให้เกิดเป็นปัจจัยสนับสนุน ประสานงาน เกิดความเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น อีกทั้งช่วยให้สามารถสร้างเครือข่ายและพัฒนาออกไปสู่กว้างไปยังชุมชนอื่น ๆ และมีหน่วยงานอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนอย่างจริงจัง

เพิ่มมากขึ้น ดังนั้น หน่วยงานราชการจึงมีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการประสานงานและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ทำให้ชุมชนเกิดสันติสุขและยั่งยืน (Homwan, Pattanasin, Viriyo, & Krisin, 2021)

3.4 นวัตกรรมชุมชน นับเป็นกลไกและเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาชุมชน ด้วยนวัตกรรมชุมชนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน หากชุมชนมีสิ่งที่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้ ช่วยลดปัญหาและพัฒนาชุมชนไปในทางที่ดีขึ้น โดยนวัตกรรมชุมชนอาจอยู่ในรูปแบบผลิตภัณฑ์ บริการ กระบวนการองค์ความรู้ หรือกลไกต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งที่มีคุณค่าและเกิดประโยชน์ต่อชุมชน เช่น นวัตกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน (Mahama, 2019)

ภาพ 2 กระบวนการสร้างสรรค์และการพัฒนาชุมชนสันติสุขต้นแบบ
ที่มา: ผู้เขียน

บทสรุป

ในการพัฒนาประเทศไปสู่เป้าหมาย “ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” จำเป็นต้องพัฒนาให้ครอบคลุมทุกมิติ มิใช่เพียงการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจเท่านั้น โดยนวัตกรรมถูกยกมาเป็นกลไกและเครื่องมือในการขับเคลื่อนทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งชุมชนเป็นหน่วยทางสังคมที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาในทุกมิติ เนื่องจากมีความสำคัญรองจากสถาบันครอบครัว หากชุมชนเข้มแข็ง พึ่งพาตนเอง นับเป็นฐานที่มั่นคงและแข็งแกร่งต่อ

การพัฒนาประเทศเช่นกัน ดังนั้น ในมิติของการพัฒนาชุมชน จึงได้ใช้นวัตกรรมเข้าไปเป็นกลไกและเครื่องมือที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเสริมให้ชุมชนสร้างนวัตกรรมจากบริษัทของชุมชนตนเอง เมื่อชุมชนเกิดนวัตกรรมจึงสามารถนำนวัตกรรมของชุมชนไปสู่กระบวนการสร้างและพัฒนาชุมชนสันติสุข อย่างไรก็ตาม การสร้างและพัฒนาชุมชนสันติสุขต้องใช้ระยะเวลาและความร่วมมือจากหลากหลายฝ่ายทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องต้องมีความมุ่งมั่นและตั้งใจจริง ที่จะผนึกกำลังมีความสามัคคีภายใต้การสร้างสรรค์และพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน โดยคำนึงถึงเงื่อนไขและปัจจัยความสำเร็จ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้ซึ่งจะเป็นจุดเริ่มต้นของการชักชวน จูงใจ นำพาสมาชิกของชุมชนให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจกัน ลำดับถัดมา สมาชิกภายในชุมชนก็ต้องเห็นความสำคัญ เห็นคุณค่า และตระหนักถึงความสำคัญของนวัตกรรมที่จะเกิดขึ้นว่าจะจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนอย่างไร ส่วนหน่วยงานราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องคอยช่วยเหลือ ให้การสนับสนุน ติดตาม ประเมินผล โดยการจัดสรรงบประมาณ หรือสนับสนุนบุคลากร เครื่องมือ หรือ การอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ย่อมส่งผลต่อความสำเร็จของเกิดนวัตกรรมชุมชนสันติสุขต่อไป ซึ่งกระบวนการต่าง ๆ ต้องอาศัยความต่อเนื่อง สม่่าเสมอ ปรับปรุง พัฒนา จนเกิดเป็นนวัตกรรมที่ดีและเหมาะสมที่สุดสำหรับชุมชนต่อไป

References

- Aujirapongpan, S., Watthasin, P., Janchay, A., & Kupparat, P. (2010). Innovation: Definition, types, and importance to be an entrepreneur. *Business Administration Journal*, 33(128), 49 - 65.
- Butkheak, S., & Thaotong, S. (2021). The peacefulness of the multicultural trajectory: The different opinions in the multicultural society brings about the integration of arts and community environment. *Journal of Humanities and Social Sciences Review (JHSSR)*, 23(2), 89 - 106.
- Community Development Department. (2022). *Strategic plan department of development 2017-2021*. Retrieved December 20, 2022, from <https://plan.cdd.go.th>
- Dissaman, A. (2022). *Lessons learned: Peaceful communities under peaceful culture a case study of Bueng Kho Hai community, Bueng Kho Hai Subdistrict, La Luk Ka District, Pathum Thani province and communities in Che He Subdistrict, Tak Bai District, Narathiwat Province*. Retrieved December 20, 2022, from <https://kpi-lib.com> > library > books > kpibook-29060
- Gandhian, M.K. (1985). *The story of my experiments with truth*. Translated by Mahadev Desai (1927). Ahmedabad: Navajivan Publishing House.
- Homwan, R., Pattanasin, T., Viriyo, M., & Krisin, P. (2021). Factors for building a peaceful community amid multiculturalism in the Southern Isan. *Journal of MCU Ubon Review*, 6(3), 351 - 364.
- Mahama, F., Sutheravut, P., & Nima, S. (2019). Construct Model of Innovation in Healthy community projects: A case study of Srithanam, Thanto Sub - district, Thanto District, Yala Province. *Academic Journal Uttaradit Rajabhat University*, 14(1), 39 - 51.
- National Innovation Agency. (2022). *Innovation for community*. Retrieved December 15, 2022, from <https://www.mhesi.go.th/main/th/org/1511-nia.html>
- Phuanpoh, Y., & Pasunon, P. (2021). Community innovation linking community economy to sustainability. *Journal of Management Science Nakhon Pathom Rajabhat University*, 8(2), 32 - 44.

- Siwisorn, C., & Dhammhaso, P. (2021). The process of building peaceful relations by the principles of peaceful mean in the intergrated perspective of Doi Chang community, Chiangrai Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 9(2), 481 - 493.
- Tissamana, A. (2021). The lesson learnt for peaceful communities: Nakornsri Thammarat and Narathiwat Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 9(6), 2347 - 2359.
- Thanadhammo, S., Abhinandavedi, W., & Vajirapanno, A. (2022). The organic farming by way of Khok Nong Na model: A model of peaceful community of Baan Thumkob, Na Khao Subdistric, Khao Phanom District, Krabi Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 1(1), 366 - 377.
- Thitanano, D., Abhinandavedi, W., Dhammabhani, P., & Phonjun, W. (2021). The characteristics of local leaders resulting in building peace in the community. *Journal of Graduate Studies Review*, 17(1), 56 - 70.
- Wattanapradith, K. (2018). Peace community in the 26th buddhist century: Knowledge learned from peace community in conflict areas. *Journal of MCU Peace Studies Special Issue*, 6(2), 13 - 24.